30.5.2022

Naisjärjestöjen Keskusliiton lausunto OmaTahto2020-kansalaisaloitteesta

Naisjärjestöjen Keskusliitto kiittää eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokuntaa kutsusta kuultavaksi KAA 8/2022 vp OmaTahto2020 – Päivitetään Suomen aborttilaki 2020-luvulle! -kansalaisaloitteesta. Liitto kannattaa kansalaisaloitetta ja on erittäin tyytyväinen valiokunnan päätökseen edellyttää raskauden keskeyttämisestä annetun lain kokonaisuudistusta sekä valmistella jo ensivaiheessa säädösmuutokset, jotka mahdollistavat raskauden keskeyttämisen raskaana olevan henkilön pyynnöstä kahdennentoista raskausviikon loppuun asti.

Raskaudenkeskeytyksestä ihmisoikeutena

Oikeus vapaaseen ja turvalliseen raskaudenkeskeytykseen on keskeinen osa seksuaali- ja lisääntymisterveyttä ja -oikeuksia sekä naisten kehollista itsemääräämisoikeutta. Naisjärjestöjen Keskusliitto pitää niiden turvaamista keskeisenä ihmisoikeuskysymyksenä. Voimassa oleva aborttilaki on vuodelta 1970 eikä kunnioita raskaana olevan itsemääräämisoikeutta. Euroopan aborttilakeja vertaavan selvityksen mukaan Suomen aborttilainsäädäntö on yksi Euroopan tiukimmista. Suomi on ainoa Pohjoismaa, jossa abortin saaminen edellyttää sosiaalisia perusteita, kun muissa Pohjoismaissa abortin saa raskaana olevan pyynnöstä. Vanhentuneen lain uudistaminen on sen vuoksi välttämätöntä.

Seksuaali- ja lisääntymisterveys ja -oikeudet, mukaan lukien oikeus aborttiin, ovat kansainvälisten sopimusten tunnustamia ihmisoikeuksia. YK:n kaikkinaisen naisten syrjinnän poistamista koskevan yleissopimus CEDAW edellyttää sopimusvaltioita varmistamaan ”yhtäläiset oikeudet vapaasti ja vastuuntuntoisesti päättää lastensa lukumäärästä ja syntymisajoista sekä mahdollisuus tämän oikeuden harjoittamisen edellyttämään tietoon, opetukseen ja välineisiin”. YK:n taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen valvontaelin on yleiskommentissaan no. 22 selventänyt yleissopimuksen artiklan 12 (oikeus nauttia korkeimmasta saavutettavissa olevasta ruumiin- ja mielenterveydestä) edellyttävän sopimusvaltioita varmistamaan kaikille pääsyn turvalliseen ja tehokkaaseen ehkäisyyn ja seksuaalikasvatukseen, liberalisoimaan rajoittavat aborttilait, takaamaan naisille ja tytöille pääsyn turvalliseen aborttiin ja kunnioittamaan naisten oikeutta tehdä itsenäisiä päätöksiä seksuaali- ja lisääntymisterveydestään. Molemmat sopimukset sitovat oikeudellisesti Suomea.

Liiton näkemyksen mukaan aborttilakia tulee uudistaa Ruotsin mallin mukaiseksi siten, että abortin saaminen perustuu raskaana olevan omaan ilmoitukseen. Liitto kannattaakin OmaTahto2020-kansalaisaloitetta. Aloitteen tavoitteena on päivittää Suomen laki raskauden keskeyttämisestä nykyaikaiseksi, eurooppalaista lainsäädäntöä vastaavaksi ja raskaana olevan itsemääräämisoikeutta kunnioittavaksi.

Esitetyistä pykälämuutoksista

Kansalaisaloite vaatii, että jatkossa abortin saamiseksi riittää raskaana olevan oma tahto, ja että kahden lääkärin lausunnon vaatimisesta luovutaan. Valiokunnan pykäläesitykset mahdollistaisivat raskauden keskeytyksen raskaana olevan pyynnöstä kahdennentoista raskausviikon loppuun asti, mitä muotoilua liitto kannattaa (vrt. kahdenteentoista raskausviikkoon asti). **Kahden lääkärin lausunnon edellyttäminen on ollut nykylain keskeisin ongelmakohta, ja liitto on erittäin tyytyväinen siihen, että valiokunta esittää tätä vaatimusta poistettavaksi jo uudistuksen ensivaiheessa ja nopealla aikataululla.**

Muilta osin lakia ei sisällöllisesti esitettäisi muutettavaksi ensivaiheessa. Kuitenkin 1 §:ää ehdotetaan uutta 4 momenttia, jonka mukaan raskauden keskeyttämisessä 12:n raskausviikon jälkeen Valviran luvalla tulisi hakemuksessa tuoda esiin ja perustella, miksi raskaus on havaittu myöhään tai miksi raskauden keskeytys on viivästynyt. Esityksen mukaan tämä vastaa Valviran nykykäytäntöä. **Naisjärjestöjen Keskusliiton näkemyksen mukaan tilanne on raskauden keskeytystä pyytävälle joka tapauksessa vaikea, jos keskeytystä joutuu pyytämään erityissyin Valviralta. Sen vuoksi ylimääräisiä perusteluita ei tulisi edellyttää lakitasolla.** Lakia tulee uudistaa raskauden keskeytyksen esteitä vähentävään, ei niitä lisäävään suuntaan. Lisäys ei myöskään vastaa muuten valiokunnan pykäläesityksissä otettua linjaa siitä, että muilta osin, kuin mahdollistamalla raskauden keskeytyksen 12 raskausviikon loppuun omasta pyynnöstä, esitys vastaa sisällöllisesti nykylakia.

Isän kuulemista koskevaa säännöstä ei esitetä poistettavaksi. **Liiton näkemyksen mukaan päätös raskauden keskeytyksestä kuuluu aina raskaana olevalle, eikä isän kanta voi olla sille esteenä.** Sen vuoksi 7 §:n 1 momentti tulisi poistaa laista jo tässä vaiheessa. Momentin kumoaminen ei vaadi erityistä valmistelua ja olisi hyvin mahdollista myös valiokuntakäsittelyssä.

Myöskään rikosilmoituksen tekemisen tai rikoksen toteamisen ei tulisi olla edellytyksenä raskauden keskeytykselle. Pykälä ei myöskään vastaa 1 §:ssä otettua linjaa siitä, että raskauden keskeytys tapahtuu aina henkilön omasta pyynnöstä 12 raskausviikon loppuun saakka. Tämän vuoksi vanhentunut 3 § tulisi kumota jo tässä vaiheessa. Pykälän kumoaminen ei vaadi erityistä valmistelua ja olisi hyvin mahdollista myös valiokuntakäsittelyssä.

Lääkärin ei tule voida kieltäytyä abortin myöntämisestä omantunnon syihin vedoten. Se kaventaisi raskaana olevan mahdollisuuksia päästä ihmisoikeuksiinsa. Tältä osin liitto kannattaa valiokunnan esittämää muotoilua 6 §:än (uudessa) 1 momentissa.

Lain kokonaisuudistuksesta ja jatkovalmistelun tarpeesta

Valiokunnan esittämä muutos parantaisi raskaana olevan itsemääräämisoikeutta omaan kehoonsa, mutta ei ole ainoa vanhentuneen lain ongelmakohta. **Tämän vuoksi on erittäin tärkeää, että laki raskauden keskeyttämisestä uudistetaan lisäksi kokonaisuudessaan.**

Lakiin jää vielä ongelmallisia kohtia, jotka eivät vastaa kansainvälisiä suosituksia. Näitä ovat isän kuulemista koskevan säännöksen lisäksi muuten kuin aborttilain mukaan toteutetun abortin kriminalisointi, sekä pakollinen ehkäisyneuvonta, joka voi pahimmillaan olla terveydellisen neuvonnan sijaan moraalista painostusta. Jokaisella abortin läpikäyvällä tulisi olla *oikeus* saada seksuaalineuvontaa sekä mahdollisuus riittävään psykososiaaliseen tukeen yksilöllisten tarpeidensa mukaisesti. Nykylain sairaita tai mielisairaita henkilöitä koskevat pykälät voivat olla ongelmallisia henkilön itsemääräämisoikeuden kannalta. OmaTahto2020-kansalaisaloite esittää myös muita muutoksia lain päivittämiseksi paremmin nykytilaa vastaavaksi. Nämä on tärkeää huomioida kokonaisuudistuksen valmistelussa.

Euroopan parlamentti huomautti viime kesäkuussa hyväksymässään päätöslauselmassa, että vaikka abortti olisi lain mukaan mahdollinen, sen saatavuudelle on usein moninaisia oikeudellisia, lainsäädännön luonteisia ja epämuodollisia esteitä. Näin on myös Suomessa. Tällaisia esteitä ovat muun muassa abortin saamiselle vahvistetut aikarajoitukset ja syyt, lääketieteellisesti perusteettomat odotusajat, pula koulutetuista ja halukkaista terveydenhuollon ammattilaisista sekä lääketieteellisen hoidon epääminen henkilökohtaisen vakaumuksen, puolueellisen ja pakollisen neuvonnan, tarkoituksellisen väärän tiedon, lääketieteellisesti tarpeettomien testien, vaikeaa tilannetta koskevien vaatimusten sekä kustannusten ja niiden korvaamatta jättämisen vuoksi. Parlamentti kiinnittää huomiota siihen, että useiden jäsenmaiden pyrkimys rajoittaa pääsyä seksuaali- ja lisääntymisterveyteen ja -oikeuksiin johtaa syrjintään sukupuolen perusteilla ja kielteisiin seurauksiin naisten terveydelle, ja kehottaa jäsenvaltioita poistamaan laillisen abortin esteet. Suomen aborttilain kokonaisuudistuksen tulee huomioida tämä.

Muita huomioita

Naisten ja vähemmistöjen ihmisoikeuksia ja seksuaali- ja lisääntymisoikeuksia kyseenalaistava kehitys on vahvistunut viime aikoina niin globaalisti, Euroopassa kuin Suomessa. Tämä niin kutsuttu anti-gender-liikehdintä on yhä järjestäytyneempää, aloitteellisempaa ja runsaammin rahoitettua. Usein sen tavoitteena on muiden ihmisoikeuksien kaventaminen. Esimerkiksi retoriikkaa uskonnon- ja omantunnon vapaudesta ja oikeudesta elämään käytetään oikeuttamaan naisten vartalon kontrollia aborttikeskustelussa. Tähän kehitykseen on pystyttävä vastaamaan ihmisoikeusperusteisesti ja naisten ihmisoikeudet täysimääräisesti turvaten. Valtion velvollisuus ihmisoikeuksien toimeenpanon näkökulmasta on turvata jokaisen ihmisoikeuksien toteutuminen, ja tämä koskee myös oikeutta päättää omasta kehostaan raskauden keskeytyksen suhteen.

Naisjärjestöjen Keskusliitto – Kvinnoorganisationernas Centralförbund ry

Saara-Sofia Sirén
puheenjohtaja

Terhi Heinilä
pääsihteeri

Lisätietoja:
Merja Kähkönen, vaikuttamisen suunnittelija, Naisjärjestöjen Keskusliitto, puh. 050 546 6688, merja.kahkonen@naisjarjestot.fi

Naisjärjestöjen Keskusliitto – Kvinnoorganisationernas Centralförbund ry on vuonna 1911 perustettu sukupuolten tasa-arvoa edistävien naisjärjestöjen kattojärjestö, johon kuuluu 72 jäsenjärjestöä ja yhteensä noin 400 000 jäsentä. Naisjärjestöjen Keskusliiton tavoitteena on naisten aseman, sukupuolten tasa-arvon ja tyttöjen ja naisten oikeuksien edistäminen.